

5. Мерцалов Д. Ю. Багатоаспектність принципу правової визначеності. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. DOI: 10.5281/zenodo.15334429.

6. Адаскалиця К. К. Правова визначеність як вимога до формалізації норми права. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія : Право*. 2024. Вип. 17(29). С. 10–18.

7. Туляков В. О. Ідеологія, пенальний популізм і якість кримінального закону. *Ефективність досудового розслідування: виклики та шляхи оптимізації* : матеріали кругл. столу, проведеного в межах Днів науки на факультеті правничих наук Національного університету «Кієво-Могилянська академія» 26 лют. 2026 р. Київ, 2026. С. 142–152. URL: <https://hdl.handle.net/11300/32646>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-77>

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ОСНОВА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Продан Тетяна Василівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права,*

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Злочинність є складними соціально-правовим явищем, що становить негативний феномен для суспільства і держави та чинить руйнівний вплив на суспільні відносини. Не є таємницею, що для ефективної протидії злочинності необхідно розробляти дієві заходи, які формуються на основі дослідження кримінологічної характеристики окремих видів злочинності. Водночас аналіз кримінологічної характеристики окремих видів злочинності є лише підґрунтям для розроблення таких заходів. Для того щоб вони були ефективними та науково обґрунтованими, необхідно здійснювати їх аналіз із врахуванням прогностичного методу. Відповідно, прогнозування злочинності виступає фундаментом для організації протидії злочинності, що реалізується державними органами та громадськими організаціями. Прогнозування є важливим елементом системної протидії злочинності, оскільки саме на його основі можливо своєчасно приймати рішення щодо впливу

на криміногенну ситуацію та вдосконалення діяльності органів, які здійснюють заходи у сфері протидії злочинності.

Кримінологічне прогнозування – це «систематичне отримання інформації щодо можливого стану кримінологічної обстановки у майбутньому на основі використання наукових методів та відповідних процедур» [1, с. 214]. Враховуючи викладене можна зазначити, що метою кримінологічного прогнозування є встановлення основних показників, які відображають тенденції та динаміку злочинності у майбутньому, виявлення негативних закономірностей її розвитку, а також пошук шляхів їх коригування у необхідному напрямку [2, с. 591].

Для досягнення вищенаведеної мети кримінологічне прогнозування має передбачати: аналіз стану злочинності, зокрема її кількісних та якісних показників; аналіз детермінантів злочинності, тобто причин та умов її виникнення; дослідження особистості злочинця та механізму індивідуальної кримінально протиправної поведінки; аналіз віктимогенних груп ризику; дослідження стану віктимізації суспільства, а також стану й динаміки впливу економічних, соціальних, правових та політичних чинників на цей процес.

Кримінологічний прогноз злочинності може здійснюватися на різні періоди. Зокрема, виокремлюють: короткострокове прогнозування, яке здійснюється на 1–2 роки; середньострокове прогнозування, що охоплює період до 5 років; довгострокове прогнозування, яке здійснюється на 10 років. Слід зазначити, що найбільш ефективним у сфері протидії злочинності є короткострокове прогнозування, оскільки саме на основі таких прогнозів формуються поточні плани та ухвалюються відповідні управлінські рішення. Середньострокове кримінологічне прогнозування, своєю чергою, дає можливість, з одного боку, уточнювати показники довгострокових прогнозів, а з іншого – спрямовувати короткострокове прогнозування та узгоджувати його із загальною системою соціально-економічного планування. На підставі середньострокових прогнозів також формується стратегія протидії злочинності на рівні міністерств і відомств [1, с. 216].

Кримінологічне прогнозування здійснюється із застосуванням одного з трьох методів [3]:

- метод екстраполяції ґрунтується на аналізі злочинності та її тенденцій у минулому і теперішньому. Отримані дані використовуються для формування прогнозів на майбутній період. Водночас його основним недоліком є те, що він забезпечує достатню точність лише на короткий період за умов відносної стабільності суспільних відносин.

- метод математичного моделювання базується на системі математичних формул, спрямованих на аналіз динаміки злочинності

у взаємозв'язку із чинниками, що на неї впливають. Він передбачає перенесення у майбутнє встановлених тенденцій на основі вибору конкретної моделі екстраполяції. Цей метод вважається найбільш точним, але водночас і складним. Основною складністю його застосування є недостатня вивченість усіх криміногенних факторів, механізмів їх взаємодії та ступеня впливу кожного з них на злочинність.

- метод експертних оцінок є універсальним, оскільки дає змогу зібрати необхідну прогностичну інформацію та на її основі сформулювати відповідні прогностичні висновки. Для успішного застосування цього методу необхідно залучати кваліфікованих фахівців у відповідних сферах у достатній кількості (від 20 до 50 осіб). Зазначений метод найбільш результативно застосовується у процесі середньострокового та довгострокового прогнозування.

Враховуючи вищевикладене, необхідно зазначити, що кримінологічне прогнозування дає можливість: попереджати громадськість та державу про можливі сценарії розвитку криміногенної ситуації в майбутньому; забезпечувати відповідне планування протидії злочинності та розроблення дієвих заходів її протидії; розробити загальну концепцію боротьби із злочинністю; сприяти розробленню спеціальних програм, спрямованих на подолання соціально-економічних проблем суспільства; здійснювати обґрунтовану кримінологічну оцінку законопроектів та інших нормативно-правових актів; оцінювати позитивні та негативні наслідки реалізації заходів протидії злочинності; обрати оптимальний шлях удосконалення діяльності спеціалізований суб'єктів, які здійснюють протидію злочинності.

Таким чином, кримінологічне прогнозування є основою системи протидії злочинності, оскільки забезпечує науково обґрунтоване передбачення розвитку криміногенної ситуації, зокрема змін тенденцій та закономірностей злочинності, особи злочинця та її детермінантів. На цій основі формуються напрями державної політики у сфері протидії злочинності та розробляються превентивні заходи.

Література:

1. Кримінологія : підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.

2. Литвинов О. М. Прогностичний підхід до аналізу організованої злочинності. *Форум права*. 2011. № 1. С. 590–594. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1d93bc80-bdfc-4fa3-a920-83ced485b8bd/content> (дата звернення: 02.05.2026).

3. Тарасевич Ю.В. Кримінологічне прогнозування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 565–567. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/141>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-78>

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШАХРАЙСТВО, ВЧИНЕНЕ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Резніченко Ганна Семенівна

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри кримінально-правових дисциплін,
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Кримінальні правопорушення проти власності становлять значну суспільну небезпеку, яка пов'язана із посяганням на конституційне право громадян володіти, користуватися та розпоряджатися своїм майном. В умовах воєнного стану право власності потребує ще більшого захисту, оскільки життя людей суттєво змінюється: вимушені переселення, відсутність можливості постійно контролювати своє майно, втрата пильності, внаслідок постійного стресу, ці та інші фактори зумовлюють посилення кримінальної відповідальності за посягання на право власності під час воєнного стану.

Не останнє місце серед кримінальних правопорушень проти власності відводиться шахрайству. Статистичні відомості свідчать, що за умов воєнного стану, відбувається стабільно велика кількість облікованих кримінальних правопорушень. Так, за три місяці 2026 року в Україні було обліковано 10 943 кримінальних правопорушень за статтею 190 КК України «Шахрайство» [1]. З січня по грудень 2025 року – 48 621 [1], за аналогічний період у 2024 році – 64 720, у 2023 році – 82 085, у 2022 році – 32 086 [2]. Це свідчить про достатню поширеність цього кримінального правопорушення та актуальність дослідження кримінальної відповідальності за це діяння.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» від 13.07.2023 № 3233-IX частину третю статті 190 «Шахрайство» доповнено кваліфікуючою ознакою «вчинене в умовах воєнного чи надзвичайного стану» [3]. На необхідності доповнення ст.190 «Шахрайство»